

Література:

1. Податковий Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-iv--podatok-na-dohodi-fizichnih-o/>.
2. Податкова соціальна пільга [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.buhoblik.org.ua/nalogi/nalog-na-dohody-fizicheskix-licz/>.
3. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/>.
4. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>.
5. Закон України «Про прожитковий мінімум» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/966-14>.
6. Прожитковий мінімум у розрізі соціальних груп [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/wage/>.

e-mail: h.kozak@tneu.edu.ua

**Козак Г.І., к.е.н., викладач кафедри фінансів
ім. С.І. Юрія ТНЕУ**

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ НАДІЙНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ

**Козак Г.И., к.э.н., преподаватель кафедры финансов
им. С.И. Юрия ТНЭУ**

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ НАДЕЖНОСТИ НЕГОСУДАРСТВЕННЫХ ПЕНСИОННЫХ ФОНДОВ

**Kozak G.I., Ph.D., Lecturer of Department
of Finance named after S.I. Yuriy, TNEU**

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING THE RELIABILITY OF STATE PENSION FUNDS

Незаперечна соціальна значущість недержавних пенсійних фондів (НПФ) та їхній потенціал для розвитку вітчизняної пенсійної системи актуалізують проблеми забезпечення фінансової стійкості фондів та захисту інтересів їхніх учасників. При цьому найвищий пріоритет відводиться фактору надійності НПФ.

Варто зазначити, що у вітчизняній науковій літературі поряд із розкриттям теоретичних засад, практики та проблематики розвитку НПФ фактично поза увагою дослідників залишилися питання їхньої надійності, що мають особливо важливе значення для фондів як соціально-фінансових інститутів. Праці, присвячені теоретико-методичним засадам визначення, оцінювання та механізмам забезпечення надійності НПФ, мають поодинокий характер, що актуалізує даний напрям дослідження.

В Україні сьогодні відсутні загальноприйняті методики оцінювання надійності НПФ, як і відповідне нормативно-правове забезпечення. Розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 27 червня 2006 р. № 5945 були затверджені Критерії оцінки фінансового стану недержавного пенсійного фонду, одним з яких поряд із економічною ефективністю діяльності, ліквідністю пенсійних активів та зворотністю пенсійних накопичень учасників було визначено надійність функціонування. Для визначення кожного з цих критеріїв використовувалася ряд показників, однак сьогодні зазначене розпорядження втратило чинність, а аналогічні нормативні документи так і не прийняті. Тому єдиний підхід до оцінки фінансового стану НПФ, як і їхньої надійності, в Україні відсутній.

Як зазначає Якимчук Т.П. [6, с. 61], в економічній літературі існує два підходи щодо ознак надійності НПФ:

– по-перше, достатність фінансових ресурсів для забезпечення життєдіяльності фонду, забезпечення гарантії збереження та приросту коштів вкладників та своєчасність виплат;

– по-друге, довіра громадян до фонду, здатність до виплат грошових коштів і фінансовий стан.

При цьому запропонований автором підхід до оцінки фінансової надійності НПФ передбачає використання кількісних (при аналізі параметрів «фінансовий стан» та «здатність виконувати зобов'язання») та якісних показників (при аналізі параметрів «рейтинг КУА» та «довіра вкладників») [6, с. 62–63]. Однак, алгоритм визначення інтегрального показника надійності автором не пропонується.

Даному питанню приділена увага у праці Алексеєва І.В. та Білика О.І. [1, с. 142], які для оцінювання надійності НПФ та її зміни пропонують використовувати наступний алгоритм:

- формування системи показників, визначеної з урахуванням якісних та кількісних параметрів, які характеризують діяльність НПФ як системи;
- розрахунок бального значення кожного з показників в межах сумарної бальної оцінки (100 балів) за правилом Фішберна;
- визначення інтегрального показника надійності НПФ як суми бальних оцінок усіх показників;
- встановлення класу та рівня надійності НПФ, який фіксується за зробленою рейтинговою шкалою надійності відповідно до суми набраних балів.

Рейтингове агентство «Експерт РА» при оцінюванні надійності НПФ проводить аналіз показників за наступними напрямками:

- розмірні характеристики фонду;
- географія діяльності фонду;
- клієнтська база фонду;
- інвестиційна стратегія;
- професіоналізм і діловий потенціал фонду.

Зважаючи на ці та інші наукові дослідження в даній сфері, нами запропонована методика оцінки надійності НПФ, що передбачає визначення системи коефіцієнтів, які дозволяють всесторонньо оцінити надійність фонду за рахунок аналізу таких основних його характеристик: ринкова позиція, фінансовий стан, рівень ризиковості, стадія розвитку.

Використовуючи методику аналізу та оцінки НПФ Української асоціації інвестиційного бізнесу [2], критерії оцінки фінансового стану [4] та методичні рекомендації щодо базової оцінки інвестиційної діяльності НПФ Нацкомфінпослуг [5], методику рейтингових агентств [3], а також наукові доробки в даній сфері, нами сформовано систему показників для оцінки надійності НПФ в розрізі 4-х груп:

- показники ринкової позиції: частка на ринку за обсягом активів та кількістю учасників, досвід роботи, порівняльний показник прибутковості інвестування;
- показники фінансового стану: динаміка ЧВ ОПА, коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт платоспроможності, коефіцієнт реального доходу, коефіцієнт витратності;
- показники ризиковості: коефіцієнт Шарпа, коефіцієнт варіації прибутку, показник агресивності інвестиційної стратегії, показник монотонності ЧВ ОПА, рівень інформаційної прозорості;

– показники розвитку: коефіцієнт співвідношення пенсійних внесків та виплат, коефіцієнт інтенсивного росту, коефіцієнт зрілості, коефіцієнт плинності, коефіцієнт оновлення.

Кожен блок показників характеризується різною вагомістю в комплексній оцінці. Оскільки показники, відібрані для оцінки, не є рівнозначними, для визначення рівня надійності НПФ пропонується використовувати технологію бального методу з урахуванням вагових коефіцієнтів. Кожному з показників залежно від їх фактичного рівня та відповідно до встановленого діапазону значень присвоюється відповідний бал: низький рівень – 1, середній – 2, високий – 3 бали. Вагові коефіцієнти для показників встановлюються експертним методом залежно від рівня їх значимості. Таким чином, підсумкова блочна оцінка визначається з урахуванням ваги одиничних показників у межах блоку, а комплексна оцінка – синтезом блочних оцінок.

Залежно від значення показника K_n можемо виокремити такі рівні надійності НПФ: 1) високий – $2,5 < K_n \leq 3$; 2) достатній – $2 \leq K_n \leq 2,5$; 3) низький – $1,5 < K_n < 2$; 4) критичний – $1 \leq K_n \leq 1,5$.

Перевагами запропонованої методики є: 1) поєднання аналізу внутрішнього фінансового стану НПФ з оцінкою його становища на ринку пенсійних послуг; 2) аналіз показників не лише в поточному періоді, а й оцінка їх динаміки впродовж тривалого терміну роботи фонду; 3) визначення стадії розвитку НПФ, що дозволяє оцінити не лише поточний стан фонду, а й передбачити перспективи його розвитку. Отже, дана методика може використовуватись безпосередньо НПФ (КУА) в рамках системи управління ризиками, органами регулювання для контролю за результатами роботи фондів, а також в цілях рейтингування НПФ, зокрема при їх відборі для участі в другому рівні.

Таким чином, ключовою характеристикою діяльності НПФ є його надійність як системна характеристика результативності управління фондом, що являє собою сукупність взаємопов'язаних показників. Рейтингування НПФ за показником надійності сприятиме зростанню довіри громадян країни до системи недержавного пенсійного забезпечення та її подальшому розвитку.

Література:

1. Алексеев І.В. Методичні засади інтегрального оцінювання надійності недержавних пенсійних фондів в Україні / І.В. Алексеев, О.І. Білик // Регіональна економіка. – 2013. – № 2. – С. 140–147.
2. Методика аналізу та оцінки недержавних пенсійних фондів та компаній з управління активами недержавних пенсійних фондів. – К.: УАІБ, 2006. – 54 с.
3. Методика присвоєння рейтингів надійності НПФ [Електронний ресурс] // Рейтинговое агентство «Эксперт РА». – Режим доступу: <http://www.raexpert.ru>.
4. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг «Про затвердження Критеріїв оцінки фінансового стану недержавного пенсійного фонду» від 27.06.2006 № 5945 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
5. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг «Про затвердження методичних рекомендацій щодо базової оцінки інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів» від 29.09.2011 № 613 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
6. Якимчук Т.П. Необхідність імплементації рейтингу надійності недержавних пенсійних фондів в Україні / Т.П. Якимчук, Г.О. Хлівна // Економіка та держава. – 2013. – № 8. – С. 60–63.

e-mail: n.kolomyichuk@tneu.edu.ua

**Коломийчук Н.М., к.е.н., доцент кафедри фінансів
ім. С.І. Юрія ТНЕУ**

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ У СТАНОВЛЕННІ ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА

**Коломийчук Н.Н., к.э.н., доцент кафедры финансов
им. С.И. Юрия ТНЭУ**

РОЛЬ ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ В СТАНОВЛЕНИИ ДЕМОКРАТИЧЕСКОГО ОБЩЕСТВА

**Kolomyychuk N.M., Ph.D., Associate Professor of Department
of Finance named after S.I. Yuriy, TNEU**

THE ROLE OF STATE FINANCIAL CONTROL IN FORMATION OF DEMOCRATIC SOCIETY

В умовах сьогодення в Україні актуального значення набуває фінансовий контроль з боку органів державної влади та управління за законніс-